

4. Морфемний аналіз. Словник-довідник: у 2-х т. / уклад. І. Т. Яценко. – К. : Вища школа, 1980–1981. – 707 с.
5. Муқан Г. М. Морфологічна будова і способи творення прислівників / Г. М. Муқан // Українська мова і література у школі. – 1983. – № 10. – С. 33–37.
6. Путьра Н. В. Конфіксальні прислівники з препозитивними компонентами на-, нав- у сучасній українській мові / Н. В. Путьра // Вісник Запорізького державного університету. – 1999. – № 1. – С. 1–4.
7. Уздиган І. М. Прислівник / І. М. Уздиган // Сучасна українська літературна мова: підруч. / за ред. А. П. Грищенка. – К. : Вища шк., 2002. – С. 399–407.

УДК 821.111(73):82-32

О. О. Конач,

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка, м. Полтава

ХУДОЖНЯ ІНТЕРПРЕТАЦІЯ КОНЦЕПТУ «МУЗИКА» В ОПОВІДАННІ Р. БРЕДБЕРІ «ВБИЦЯ»

Стаття присвячена дослідженню репрезентації концепту «музика» в оповіданні Р. Бредбері «Вбийця». Особлива увага приділяється субфреймам «музичні інструменти», «транслятори», «музичні композиції», «композитори». Аналізується експлікація концепту в творі через топоніми, антропоніми, стилістичні засоби (порівняння, метонімію, ономапоєю). Робиться висновок про набуття лексемою «музика» нового авторського значення – невольовода, залежність.

Ключові слова: концепт, субфрейм, музика, Р. Бредбері, ономапоєя, порівняння.

ХУДОЖЕСТВЕННАЯ ИНТЕРПРЕТАЦИЯ КОНЦЕПТА «МУЗЫКА» В РАССКАЗЕ Р. БРЭДБЕРИ «УБИЙЦА»

Статья посвящена исследованию репрезентации концепта «музыка» в рассказе Р. Бредбери «Убийца». Особое внимание уделяется субфреймам «музыкальные инструменты», «трансляторы», «музыкальные композиции», «композиторы». Анализируется экспликация концепта в произведении через топонимы, антропонимы, стилистические средства (сравнения, метонимию, ономапоєю). Делается вывод про появление у лексемы «музыка» нового авторского значения – невольовода, зависимость.

Ключевые слова: концепт, субфрейм, музыка, Р. Бредбери, ономапоєя, сравнение.

AN ARTISTIC INTERPRETATION OF THE CONCEPT «MUSIC» IN THE STORY «THE MURDERER» BY R. BRADBURY

The article is devoted to the investigation of the representation of the concept «music» in the story «The Murderer» by R. Bradbury. It emphasizes that this concept is key and universal but it acquires the individual interpretation in R. Bradbury's story. Frame analyses is used while the considering of the text. The peculiar attention is paid to such subframes as «musical instruments», «transmitters», «musical compositions», «composers» etc. The explication of the concept in the story is analyzed with the help of toponyms (titles of the musical compositions are among them), antroponyms and stylistic devices such as simile, metonymy, onomatopoeia. Among antroponyms names of composers, main heroes and nicknames are enumerated. It is underlined that all transmitters and people addicted to them are compared with the objects of flora and fauna (insects, animals, fish, bird, fruits) and mythological beings. It is concluded that the lexeme «music» acquires the new authorial meaning, that is unfreedom, dependence.

Key words: concept, subframe, music, R. Bradbury, onomatopoeia, simile.

Художні твори є відображенням філософії письменника, тому в спробах розкрити світобачення автора критики аналізують його роботи на різних рівнях: ідейно-тематичному, жанровому, стилістичному, мовному тощо. Не обійшли увагою й творчі доробки відомого американського письменника Р. Бредбері. В існуючій науково-критичній літературі наявні дослідження проблем ідейно-тематичного змісту його творів (В. Джонсон, М. І. Кісельова, А. Саллівен), жанрових особливостей (К. Вулф, М. Менгелінг), питань поезики (Д. Уатт, Б. Еттебері). Але оскільки художній світ творця виражається через індивідуально-авторські художні концепти, то, на нашу думку, розуміння своєрідності філософії письменника буде неповним за відсутності аналізу концептосфери творів.

До тлумаченні концепту неодноразово зверталися такі вчені, як Н. Д. Арутюнова, О. С. Кубрякова, Е. Сепір, В. В. Колесов та інші. В рамках теми нашої статті варто відзначити важливість дослідження В. В. Литвинової («Індивідуально-авторские концепты в структуре художественного мира Рэя Бредбери»), в якому увага звертається на такі концепти як «природа», «діти», «старі», «обличчя», «руки» тощо [2]; О. О. Плакиди (Концепты «life», «old age», «wine» как наиболее частотные и ярко выраженные концепты произведения «Вино из одуванчиков» Рэя Бредбери») [4]. Однак, не дивлячись на активне вивчення природи концепту, це питання й досі лишається відкритим. Таким чином, актуальність нашого дослідження обумовлюється, поперше, відсутністю єдиного підходу до способів мовної репрезентації художніх концептів у творчості письменника, та, по-друге, необхідністю виявлення закономірностей організації мовних засобів при вираженні концептів у творчості конкретного автора.

Метою статті є дослідження репрезентації концепту «музика» в оповіданні Р. Бредбері «Вбийця». Слід зазначити, що цей концепт є універсальним і ключовим у даному творі. «Під ключовими концептами, як правило, розуміються концепти, що входять у менталітет більшості людей даної культури. Їхне однозначне розуміння людьми стає основою віднесеності особистості до тієї або іншої культури й, як наслідок, основою взаєморозуміння людей усередині цієї культури» [1, с. 166].

Дійсно, деякі концепти одночасно можуть входити до концептосфер різних мовних груп і виступати базовими компонентами картини світу як у рамках одного певного культурного середовища, так і міжкультурної комунікації, набуваючи універсальності. Такі концепти і є, як правило, ключовими для розуміння суспільного устрою і культури в цілому.

Однак, дуже часто подібні концепти набувають унікальної, індивідуальної деталізації і відображають бачення картини світу автором. Досліджуваний нами концепт «музика» повністю відповідає даній характеристиці. На нашу думку, він на рівні з концептом «мистецтво» може бути включений у контекст світової культури, оскільки є «значимою міжкультурною одиницею, орієнтованою на естетичну інформацію» [1, с. 166]. Але варто згадати, що концепти становлять не тільки об'єктивну реальність, але й уявлення про неї, впорядкування реальності через художній текст. Проаналізуємо, яким чином світобачення Р. Бредбері втілюється через концептосферу його оповідання.

Перш за все, розглянемо значення об'єднуючої лексеми «музика» у тлумачних словниках. Музика (з грец. *musike*, буквально – мистецтво муз) – вид мистецтва, який відображає дійсність і впливає на людину за допомогою осмислених, певним чином організованих звуків [5, с. 822]. Музика здатна виражати думки, емоції і вольові процеси людини в чутній формі і слу-

жити засобом спілкування людей і управління їх поведінкою. Тобто, музика – це мистецтво, що відображає дійсність у художньо-звукових образах. Музика, як і мова, здатна виявляти внутрішній стан людини і його емоційне відношення до світу.

Крім цього основного значення «Словник української мови» містить додаткове – «музика як гармонійне звучання чого-небудь» [5, с. 823]. Саме ця дефініція є важливою для нашого дослідження, тому що Р. Бредбері своїм твором спростує дане тлумачення, надаючи концепту нового індивідуального звучання.

Представлений в оповіданні текстовий матеріал дозволяє інтерпретувати його під кутом фреймового аналізу, поклавши в основу виценовування фрейму «музика». У складі фрейму виділяються наступні субфрейми: «музичні інструменти», «транслятори», «музичні композиції», «композитори» тощо. В нашому дослідженні ми б хотіли детальніше запитися на лексемах, що експлікують концепт «музика» в оповіданні Р. Бредбері.

Концепт «музика» в оповідання реалізується через різні частини мови: прикметники, дієслова (humming, whistling, to buzz, to sing, to hum, to cackle, to play, to scream, to talk, to bark, to whine, to sizzle, to gobble, to whoop, to yell, to shrill), але найбільшу групу становлять іменники.

Субфрейм «музичні інструменти» представлений такими лексемами, як cymbals, drums. Незвичним видається той факт, що до традиційних інструментів автор прирівнює побутові предмети (pots, pans, knives, forks) та природні явища (thunder, tin lightning). Такий перелік порушує мелодійність та гармонійність, характерні для музики, і перетворює її просто на скупчення звуків.

Субфрейм «транслятори» представлений лексемами: the wrist radio, the broadcasting transmitter, the phone, the bus radio, the office intercom, the phonograph, the television, theatre. Окрему групу смислового ядра концепту «музика» – субфрейми «музичні композиції» і «композитори» – складають власні назви: топоніми і антропоніми.

Топоніми в оповіданні – це назви музичних творів: «The Merry Widow Waltz», «Afternoon of a Faun», «Kiss Me Again», «The Sword Dance», «Romeo and Juliet», «Don't Care What Happens to Me!», «Tales from the Vienna Woods», «I've Got It on My List, It Never Will Be Missed», «Tambourine Chinois», «Tzigane», «Passacaglia», «Fugue in something Minor», «Tiger Rag», «Love Is Like a Cigarette».

Друга група власних назв – це антропоніми. Умовно можна виділити три групи антропонімів:

1) прізвища композиторів: Stravinsky, Bach, Haydn, Rachmaninoff, Schubert, Duke Ellington, Mozzek, Gilbert, Sullivan, Beethoven, Tchaikovsky;

2) прізвиська: the Murderer;

3) імена героїв: Lee, Joe, Albert Brock.

Не всі з перелічених антропонімів безпосередньо пов'язані з музикою. Деякі відображають характер персонажів роману, дають змогу створити асоціативні ряди, відсилаючи читача до прецедентних текстів. Найбільш показовим в даному відношенні є ім'я головного героя оповідання – Альберта Брока. Якщо звернутись до германо-скандинавської міфології, то Брокк (Brokk) – це гном, брат Сіндрі (Eitri). Згідно з легендою, Локі посперечався із Сінді, поставивши на кін свою голову, що той не викує скарбів, які б перевершили вишуканість волосся Сіф, корабель Скідбладнір та спис Гунгнир. Сінді за допомогою Брокка виграв суперечку, виготовивши вепра на ім'я Гуллінбурсті, кільце Драупнір і молот Мйольнір. Хоча Сінді переміг, Локі не дав йому забрати свою голову, тому що тоді б пошкодилася шия, яка не була вказана у спорі. Щоб змусити Локі замовчати, Брокк зашив йому губи. Отже, повертаючись до твору, Альберт Брок – це головний герой твору, який намагається звільнити світ від звуків (як безглузких розмов, так і музики) і залежності від трансляторів, яким людство бездумно підкорюється. Він – бунтар-одинак, і усвідомлює, що сучасні прилади покликані встановити цілковитий контроль над людиною: телевізор, радіо – державний контроль над громадянами; зап'ястне радіо, телефон – способи контролю з боку колег, дружин, дітей, рідних. Отже, в оповіданні лексема «музика» набуває нового значення і асоціюється з несвободою та контролем. А антонімом даної лексеми виступає тиша, яку автор прирівнює до свободи і незалежності: «I just rode around feeling of the silence. It's a big bolt of the nicest, softest flannel ever made. Silence. A whole hour of it. I just sat in my car, smiling, feeling of that flannel with my ears. I felt drunk with Freedom!» [6].

Концепт «музика» також експлікується в творі за допомогою стилістичних засобів, зокрема порівнянь, метонімії, ономапоєї. Як відомо, головна функція виражальних засобів – експресивна, і в більшості випадків вони використовуються як експресивно-стилістичний засіб відображення дійсності для надання мовленню жвавості та виразності. Однак ономапоєя у художньому творі не тільки імітує звуки, а й безпосередньо за їх допомогою передає почуття та емоції.

За характером звуків, що імітуються, випадки ономапоєї в творі можна поділити на декілька підвидів:

1) слова, що передають звуки людської мови: to whistle, to cackle;

2) слова, що імітують звуки живої природи (тварин тощо): to bark, to gobble;

3) слова, що імітують звуки неживої природи: to crack, to buzz, to tinkle, crash, to shrill, to click-click, yak-yak-yak (в двох останніх випадках спостерігаємо явище повної редуплікації).

Інший стилістичний засіб, вжитий в оповіданні, – метонімія. Використання метонімії дає змогу зробити мову твору більш лаконічною, виразною, надає предметної наочності зображуваному. Так, Р. Бредбері згадує і вживає ім'я автора замість назви музичного твору: «The psychiatrist moved in the beehive of offices, in the cross-pollination of themes, Stravinsky mating with Bach, Haydn unsuccessfully repulsing Rachmaninoff, Schubert slain by Duke Ellington» [6].

Особливого значення в тексті набувають порівняння. Порівнянням називається словесний вираз, в якому уявлення про зображуваний предмет конкретизується шляхом зіставлення його з іншим предметом, таким, що містить у собі необхідні для конкретизації уявлення ознаки в більш концентрованому вияві; тобто порівняння – це тропейна фігура, в якій мовне зображення особи, предмета, явища чи дії передається через найхарактерніші ознаки, що є органічно властивими для інших [3, с. 359]. В оповіданні Р. Бредбері можна виділити наступні тематичні групи об'єктів порівняння:

1) назви комах: «He took his broken wrist radio from his pocket like a dead praying mantis» [6]; «A duplicate wrist radio in his desk drawer buzzed like a wounded grasshopper» [6];

2) назви тварин: «I feel sorry for it now, a practical device indeed, which never said a word, purred like a sleepy lion most of the time, and digested our leftovers» [6]; «After all, the music was being scrambled, husbands and wives were out of touch with reality. Pandemonium, riot, and chaos. Squirrels chattering in cages!» [6];

3) назви птахів: «And the transitsystem radio playing 'Tales from the Vienna Woods,' a canary singing words about a first-rate wheat cereal» [6]; «Like a headless turkey, gobbling, my wife whooped out the front door» [6];

4) назви риб: «Seemed to me a phone was an impersonal instrument. If it felt like it, it let your personality go through its wires. If it didn't want to, it just drained your personality away until what slipped through at the other end was some cold fish of a voice all steel, copper, plastic, no warmth, no reality» [6];

5) назви плодів: «He tucked it [the wrist radio] in his teeth like a walnut, gritted and heard it crack, banded it back to the appalled psychiatrist as if he had done them both a favor» [6];

7) назви міфологічних істот: «Then I went in and shot the televisor, that insidious beast, that Medusa, which freezes a billion people to stone every night, staring fixedly, that Siren which called and sang and promised so much and gave, after all, so little, but myself always going back, going back, hoping and waiting until-bang!» [6].

Отже, порівняння з рослинним та тваринним світом в оповіданні стосуються, перш за все, субфрейма «транслятори» та людей, залежних від технічного прогресу. В той же час людина, що постає проти системи, асоціюється у автора з явищами природи – зі світлом, з сльозами: «The psychiatrist was shocked by that smile. A very sunny, pleasant warm thing, a thing that shed bright light upon the room. Dawn among the dark hills. High noon at midnight, that smile»; «Ignoring these, feeling that smile upon him like a heat lamp...» [6].

Безперечно, порівняння Р. Бредбері відіграють провідну роль у створенні системи художніх образів і тим самим дають можливість передати читачам авторське бачення світу.

Отже, дослідивши репрезентацію концепту «музика» в оповіданні Р. Бредбері «Вбивця» ми з'ясували, що цей концепт є, з одного боку, універсальним, а з іншого, – набуває індивідуальної авторської інтерпретації, оскільки письменник позбавляє лексему значення гармонійності і надає нового статусу – несвободи, залежності. Текстовий матеріал інтерпретується нами під кутом фреймового аналізу з вичленовуванням декількох субфреймів, які експлікуються в творі за допомогою топонімів, антропонімів та стилістичних засобів, зокрема порівнянь, метонімії, ономапої.

Література:

1. Клепикова О. В. Художня інтерпретація концепту «Мистецтво» як базового компонента авторської концептосфери Лариси Денисенко у світлі постмодерного дискурсу / О. В. Клепикова // Культура народів Причорномор'я. – 2012. – № 219. – С. 166–168.
2. Литвинова В. В. Індивідуально-авторские концепты в структуре художественного мира Рэя Брэдбери : ... дис. кандидата филол. наук : 10.02.19 / В. В. Литвинова. – Краснодар, 2009. – 234 с.
3. Мацько Л. І. Стилістика української мови : [підручник] / Л. І. Мацько та ін; [за ред. Л. І. Мацько]. – К. : Вища шк., 2003. – 462 с.
4. Плакида О. А. Концепты «life», «old age», «wine» как наиболее частотные и ярко выраженные концепты произведения «Вино из одуванчиков» Рэя Брэдбери / О. А. Плакида // Молодой ученый. – 2013. – № 5. – С. 464–468.
5. Словник української мови : в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; [за ред. І. К. Білодіда]. – К. : Наукова думка, 1970–1980. – Т. 4. – С. 822–823.
6. Bradbury R. The Murderer [Електронний ресурс] / R. Bradbury. – Режим доступу : <http://raybradbury.ru/library/story/53/8/0/>

УДК 811.111'38

О. Ю. Корж,

Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця

СЕМАНТИЧНІ ВЛАСТИВОСТІ ХУДОЖНЬОГО ОБРАЗУ В ПОЕЗІЇ МАРИНИ ЦВЕТАЄВОЇ В ПЕРЕКЛАДІ НА АНГЛІЙСЬКУ ТА УКРАЇНСЬКУ МОВИ

У статті розглянуто проблема семантичного відтворення художнього образу в поезії Марини Цветаєвої в перекладі на англійську та українську мови. Проблема зумовлена необхідністю вивчення аксіологічних аспектів художнього поетичного перекладу. Встановлено, що поетеса Марина Цветаєва використовувала порівняння, які характеризують ліричного героя з різних боків протягом всього його життя, при цьому пряме порівняння поетеса не використовувала, що сприяло неоднозначності сприйняття художнього образу в процесі перекладу на англійську та українську мови.

Ключові слова: художній образ, семантичні властивості, ліричний герой, художній поетичний переклад.

СЕМАНТИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ХУДОЖЕСТВЕННОГО ОБРАЗА В ПОЭЗИИ МАРИНЫ ЦВЕТАЕВОЙ В ПЕРЕВОДЕ НА АНГЛИЙСКИЙ И УКРАИНСКИЙ ЯЗЫКИ

В статье рассматривается проблема семантического отображения художественного образа в поэзии Марины Цветаевой в переводе на английский и украинский языки. Проблема обусловлена необходимостью изучения аксиологических аспектов художественного поэтического перевода. Установлено, что поэтесса Марина Цветаева использовала сравнения, которые характеризуют лирического героя с разных сторон на протяжении всей его жизни, при этом поэтесса не использовала прямое сравнение, что и способствовало неоднозначности восприятия художественного образа при переводе на английский и украинский языки.

Ключевые слова: художественный образ, семантические свойства, лирический герой, художественный поэтический перевод.

THE SEMANTIC REPRESENTATION OF THE ARTISTIC IMAGE IN THE POETRY OF MARINA TSVETAEVA TRANSLATED INTO ENGLISH AND UKRAINIAN LANGUAGES

The article deals with the problem of semantic representation of the artistic image in the poetry of Marina Tsvetaeva translated into English and Ukrainian languages. The problem is caused by the necessity of axiological aspects study of the art of poetic translation. It is established that the poet Marina Tsvetaeva used comparisons that characterize the lyrical character with different sides throughout his life. The poet did not use direct comparison, which contributed to the ambiguity of perception of the artistic image in the English and Ukrainian languages. The comparison does not only enrich language vocabulary and expands the concepts in their new synthesis, but also creates artistic and poetic vision of the world. As for portrait comparison of the lyrical hero image, it has been concluded Marina Tsvetaeva used comparisons of two kinds: first, the comparison, describing the portrait or only external features of the image character; and, secondly, the inner world of the lyrical hero, filed by the characteristic external features.

Key words: artistic image, semantic characteristics, lyrical hero, the art of poetic translation.

Постановка проблеми. Поезія має свої особливості і представляє велику складність для художнього перекладу. Основне концептуальне та естетичне навантаження в поезії безпосередньо пов'язано з національною лінгвістичною і лінгвокультурною своєрідністю оригінального тексту – мовною композицією, граматикую, лексикою, фонетичною стороною мови, культурним контекстом. Лінгвістична та лінгвокультурна складова реалізуються в поезії в рамках певної